

Lakivaliokunnan mietintö n:o 23 hallituksen esityksestä laiksi hovioikeuden päätösvaltaisen kokoonpanon väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunta on 17 päivänä syyskuuta 1993 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi otsikossa mainitun hallituksen esityksen n:o 140.

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina osastopäällikkö Tuomo Rapola, hallitusneuvos Raija Merikalla ja hallitussihteeri Erja Hynninen oikeusministeriöstä, presidentti Touko Kosonen Turun hovioikeudesta, presidentti Erkki Rintala ja hovioikeudenneuvos Robert Liljenfeldt Vaasan hovioikeudesta, presidentti Esko Kilpeläinen Itä-Suomen hovioikeudesta, hovioikeudenneuvos Liisa Mansikkamäki ja hovioikeudenneuvos Lauri Valkonen Helsingin hovioikeudesta, presidentti Veikko M. Hämäläinen Kouvolan hovioikeudesta, presidentti Martti Leistén Rovaniemen hovioikeudesta, presidentti Olavi Heinonen korkeimmasta oikeudesta, oikeusneuvos Gustaf Möller ja vt. oikeussihteeri Lea Turtiainen hovioikeustoimikunta 1989:n edustajina, puheenjohtaja Pertti Liesivuori Suomen Hovioikeustuomarit ry:stä, varapuheenjohtaja, oikeusneuvos Erkki-Juhani Taipale Korkeimpien oikeuksien tuomarien yhdistyksestä, toiminnanjohtaja Rauno Selenius Suomen Lakimiesliitosta ja pääluottamusmies, notaari Tuula Pitkäranta Oikeushallinnon henkilökunta OHK ry:stä.

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan, että hovioikeuksien päätösvaltaista kokoonpanoa voitaisiin väliaikaisesti muuttaa. Esityksen mukaan asioita voitaisiin hovioikeudessa ratkaista istunnossa, johon ottaisi osaa kaksi jäsentä ja asian esittelijä. Jäsenillä ja esittelijällä olisi tällöin yhtäläinen äänioikeus.

Tällaiseen kokoonpanoon voisi osallistua vain sellainen hovioikeuden esittelijä, jolla on viskaalin virka tai joka on hoitanut viskaalin virkaa vähintään kolme vuotta.

Laki, joka liittyy vuoden 1994 talousarvioon, on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian ja olemaan voimassa vuoden 1995 loppuun.

Valiokunnan kannanotot

Hovioikeuksien jutturuuhkien purkaminen on alioikeusuudistuksesta johtuvan hovioikeusmenettelyn muuttumisen vuoksi välttämätöntä. Tavanmukainen ruuhkien purkukeino, hovioikeuksien resurssien lisääminen, ei ole valtion taloudellisen tilan vuoksi nyt mahdollista. Valiokunnan saamat laskelmat osoittavat, että ruuhkia voidaan osittain purkaa käyttämällä hallituksen esityksen tarkoittamaa väliaikaista kokoonpanoa.

Lakiehdotuksen mukaan jäsenenä toimivilta esittelijöiltä vaaditaan muodollisen kelpoisuuden lisäksi kokemusta. Poikkeuksellisen kokoonpanon käyttäminen on hovioikeuden harkinnassa niin, että vaikeat ja hankalat asiat voidaan ratkaista peruskokoonpanossa. Näillä säännöksillä voidaan huolehtia siitä, että ehdotettu väliaikaisjärjestely ei vaaranna valittajien oikeusturvaa.

Edellä lausutun perusteella ja huomioon ottaen, että alioikeusuudistuksen arvioidaan vähentävän muutoksenhakuja, valiokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvän väliaikaisen lakiehdotuksen hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Lakiehdotuksen suhde hovioikeuslakiehdotukseen. Tarkoituksena on, että tämä lakiehdotus ja hovioikeuslakiehdotus, jota koskeva hallituksen esitys n:o 139 on annettu samanaikaisesti tämän esityksen kanssa eduskunnalle, toimivat rinnakkain sen jälkeen, kun hovioikeuslaki tulee voimaan.

Lakiehdotuksessa ei ole selvitetty näiden kahden lain keskinäistä suhdetta. Valiokunnan saa-

man selvityksen mukaan nyt puheena olevan lakiehdotuksen soveltamiselle hovioikeuden uudessa järjestysmuodossa ei ole estettä ja ylimääräisiä istuntoja pystytään järjestämään myös uudessa organisaatiossa. Periaatteessa väliaikaista kokoonpanoa voidaan käyttää myös suullisissa käsittelyissä, joiden määrä ilmeisesti tulee lisääntymään alioikeuksien riita-asiaain oikeudenkäyntimenettelyn uudistamisen takia. Kun lakiehdotuksen sanamuodosta kuitenkin tältä osin voi saada toisen käsityksen, valiokunta pitää sen selventämistä tarpeellisenä.

Valiokunta ehdottaa, että 1 §:ään lisätään uusi 2 momentti, jonka mukaan väliaikaisessa kokoonpanossa voidaan ratkaista asioita myös suullisissa käsittelyissä.

Tuomioistuimen riippumattomuuden vaatimus. Asiaa on tarkasteltava myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen tuomioistuimille asettaman riippumattomuuden vaatimuksen täyttymisen kannalta. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 (1) artiklan edellyttää, että jokaisella on oikeus "oikeudenmukaiseen ja julkiseen oikeudenkäyntiin laillisesti perustetussa riippumattomassa ja puolueettomassa tuomioistuimessa silloin, kun päätetään hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan tai häntä vastaan nostetusta rikossyyttestä".

Valiokunta katsoo käräjäoikeuslaista antamansa mietinnön (LaVM 9) perusteluissa esitettyyn viitaten, että ihmisoikeussopimuksesta johtuvien tuomioistuimen ja tuomarin riippumattomuuden ja erottamattomuuden riittävinä takeina voidaan pitää sitä, että vakinaiset tuomarit muodostavat jaoston enemmistön ja että apujäsen nauttii tässä tehtävässään riittävää suojaa erottamista vastaan. Tätä koskevat säännökset sisältyvät em. hovioikeuslakiehdotukseen. Kun hovioikeuslaki on tarkoitus saattaa voimaan vasta muutamaa kuukautta myöhemmin kuin nyt puheena oleva lakiehdotus, valiokunta katsoo, että ao. säännökset on otettava myös tähän lakiehdotukseen.

Valiokunta ehdottaakin 1 §:n täydentämistä niin, että väliaikaiseen kokoonpanoon kuuluu kaksi vakinaista tai ylimääräistä jäsentä sekä esittelijä. Edelleen valiokunta ehdottaa, että lakiehdotukseen lisätään uusi 2 §, jonka mukaan esittelijällä on hallitusmuodossa tuomarille säädetty virassapysymisoikeus sinä aikana, jona hän toimii laissa tarkoitettussa väliaikaisessa kokoonpanossa.

Lisäpalkkiot. Hallituksen esityksen mukaan lisätyöstä maksettaisiin esittelijöille lisäesittelykorvaus ja apujäsenpalkkio. On kuitenkin ilmeistä, että myös muiden henkilökuntaryhmien työmäärä lisääntyy melko paljon. Valiokunnan mielestä olisi asianmukaista arvioida palkkiokysymys ehdotettua monipuolisemmin ja sen takia pohtia asia uudelleen.

Hovioikeuksien ruuhkanpurku. Väliaikaisen kokoonpanon käyttäminen on yksi ruuhkanpurkukeino, jota on mahdollisuuksien mukaan käytettävä. Tämä ei kuitenkaan yksinään riitä. Muitakin keinoja tilanteen tasapainottamiseksi on etsittävä. Tilastot osoittavat, että resurssit on jaettu eri hovioikeuksien kesken epäsuhtaisesti niihin tulevien valitusten lukumäärään verrattuna. Sen vuoksi valiokunta pitää välttämättömänä, että resurssit kohdennetaan eri hovioikeuksiin tasapuolisesti. Mahdollisesti hovioikeuspiirejä voitaisiin myös järjestellä uudelleen jo suullisten käsittelyjen lisääntymisen vuoksi. Lisäksi on nopeasti tutkittava mahdollisuus kertaratkaisuna siirtää sellaisia valituksia, joissa ei tarvitse pitää suullista käsittelyä, käsiteltäviksi ruuhkaantuneista hovioikeuksista sellaisiin, joissa ei ole ruuhkaa.

Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

Laki

hovioikeuden päätösvaltaisen kokoonpanon väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Hovioikeus voi ratkaista asian kokoonpanossa, johon kuuluu kaksi vakinaista tai ylimääräistä jäsentä ja asian esittelijä. Esittelijän tulee olla hovioikeuden viskaali tai vähintään kolme vuotta viskaalin virkaa hoitanut hovioikeuden esittelijä. Jäsenillä ja esittelijällä on tällöin yhtäläinen äänioikeus.

Kahden jäsenen ja esittelijän muodostamassa

kokoonpanossa voidaan ratkaista asioita myös suullisessa käsittelyssä. (Uusi 2 mom.)

2 § (uusi)

Esittelijällä on hallitusmuodossa tuomarille säädetty virassapysymisoikeus sinä aikana, jona hän toimii 1 §:ssä tarkoitetussa kokoonpanossa.

3 ja 4 §

(Kuten hallituksen esityksen 2 ja 3 §)

Helsingissä 23 päivänä marraskuuta 1993

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Lax, varapuheenjohtaja Halonen ja jäsenet Hassi, Häkämies,

Komi, Lehtinen, Luhtanen, Mäkelä, Mölsä, Polvi, Rossi, Savela, Suhola, Tykkyläinen, Viljanen ja Vuoristo.

